MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE

Seduta tad-29 ta' Frar, 2012

Citazzjoni Numru. 122/1994/1

Michele Lanteri

vs

Alan Spiteri

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni tal-attur datat 28 ta’ Jannar 1994 a fol. 1 tal-process fejn espona:-

Illi inti, konvenut, waqt li kont qieghed issuq “motor-cycle” registrazzjoni numru P-3436, f’Naxxar Road, San Gwann, fis-26 ta’ Jannar 1993, ghall-habta tas-sitta u nofs ta’ fighaxija (6.30p.m.) minhabba negligenza, traskuragni, imperizja, u nuqqas ta’ tharis tar-regolamenti tat-traffiku, inti investejt lill-attur biex b’hekk inti kkagunajtlu griehi fuq persuntu konsistenti fi ksur tal-ghadam ta’ siequ l-leminija,

kif ukoll qtugh fin-nervituri tal-istess sieq u bhala konsegwenza ta’ dan l-incident, l-attur baqa’ jsofri minn *“post traumatic stress disorder”.*

Illi b’hekk, l-attur qieghed u ser jibqa’ jsofri minn dizabbilta’ permanenti.

Illi inti, konvenut, responsabbli ghad-danni kosegwenzjali sofferti mill-attur.

Illi inti inqast li tersaq ghal-likwidazzjoni u konsegwenti hlas ta’ dawn id-danni, ghalkemm interpellat.

Illi ghalhekk l-istess attur talab lill-konvenut jghid ghaliex din il-Qorti m’ghandhiex:-

1. Tiddikjara u tiddeciedi li inti, konvenut, responsabbli ghal fuq imsemmi incident stadali li sehh fis-26 ta’ Jannar 1993 ghall-habta tas-sitta u nofs ta’ filghaxija (6.30 p.m.) u li fih l-attur gie imtajjar minhabba negligenza, traskuragni, imperizja u nuqqas ta’ tharis ta’ regolamenti tat-traffiku da parti tieghek meta kont qieghed issuq “motor-cycle” registrazzjoni numru P-3436 u ghad-danni konsegwenzjali sofferti mill-attur.

2. Tillikwida jekk hemm bzonn dawn id-danni sofferti mill-attur, bl-opera ta’ periti nominandi u

3. Tikkundanna lill-konvenut ihallas lill-attur id-danni likwidati.

Bl-imghax legali u bl-ispejjez komprizi dawk tal-ittra bonarja tat-12 ta’ Awwissu 1993 u tal-ittra ufficjali tat-23 ta’ Settembru 1993 kontra tieghek ingunt minn issa sabiex tidher personalment ghas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni u l-lista tax-xhieda tal-attur a fol. 3 tal-process.

Rat li din il-kawza kienet appuntata ghas-smigh minn din il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onorevoli Mhallef Joseph Said Puliccino ghas-seduta tal-25 ta’ Marzu 1994.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-konvenut datata 16 ta’ Frar 1994 a fol 9 tal-process fejn eccepixxa: -

1. Illi l-incident tat-traffiku li sehh fis-26 ta’ Jannar 1993 go Naxxar Road limiti ta’ San Gwann ma garax tort tal-eccipjent, izda gara unikament tort u htija tal-attur li meta gie biex jaqsam fid-dlam Naxxar Road ma harisx sewwa bir-rizultat li huwa habat mal-mutur tal-eccipjent li dak il-hin kien ghaddej go Naxxar Road, sejjer fid-direzzjoni tan-Naxxar, b’*speed* regolamentari u fuq in-naha tieghu tat-triq.

2. Illi *stante* li dan l-incident ma garax tort tal-eccipjenti, l-ebda ammont ma ghandu jigi mhallas minnu lill-attur ghad-danni li huwa allegatament sofra u qed isofri.

3. Salv eccezzjonijiet ohra.

Rat id-dikjarazzjoni flimkien mal-lista tax-xhieda tal-konvenut a fol 9 u 10 tal-process.

Rat il-verbal tas-seduta mizmuma fil-25 ta’ Marzu 1994 quddiem din il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onor Mhallef Joseph Said Pullicino fejn il-Qorti nnominat lit-tabib Frederick Zammit Maempel biex jirrelata dwar id-disabbilta` permanenti li qed jallega l-attur; u l-verbal tas-seduta mizmum fit-13 ta’ Ottubru 1994 fejn meta ssejhet il-kawza deher il-Perit Mediku Dr Zammit Maempel u talab lill-Qorti in-nomina ta’ tabib psikjatriku biex jassistieh. Billi hemm komplikazzjonijiet li jehtieg opinjoni psikjatrika l-Qorti nnominat lil Dr. George Debono ghal dan l-iskop.

Rat il-verbali tas-seduti quddiem din il-Qorti diversament presjeduta mill-Onorevoli Mhallef Joseph Said Pullicino sad-data tal-10 ta’ Ottubru 1995 (fol. 24).

Rat il-verbali tas-seduti quddiem din il-Qorti diversament presjeduta mill-Onorevoli Mhallef Gino Camilleri fejn il-kawza giet differita sabiex tinstema’ minn din il-Qorti diversament presjeduta u ghar-relazzjoni u dan sas-seduti tal-21 ta’ Marzu 1996 (fol. 27).

Rat ir-rapport mediku ta' Mr. Frederick Zammit Maempel datat 27 ta' Mejju 1995 (fol. 64).

Rat il-verbali tas-seduti mizmuma quddiem din il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onorevoli Mhallef Noel Arrigo fejn fis-seduta tat-30 ta' Settembru 1996 innominat bhala Assistent Gudizzjarju lil Dr. Mariella Gonzi u l-verbali tas-seduti kollha sad-data tat-22 ta' Jannar 1999 (fol. 65).

Rat il-verbali tas-seduti kollha mizmuma quddiem l-Assistent Gudizzjarju Dr. Mariella Gonzi flimkien max-xhieda quddiemha prodotta u d-dokumenti hemmipprezentati.

Rat ir-rapport mediku ta' Dr. Fredrick Zammit Maempel ipprezentat ir-registru fil-31 ta' Mejju 1995 a fol 61 tal-process.

Rat ir-rapport tal-Perit Mediku ta' Dr. George Debono a fol 85 tal-process.

Rat in-nota tal-Qorti kif diversament presjeduta minn l-Onorevoli Mhallef Noel Arrigo fejn il-kawza giet differita biex tinstema' quddiem il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onor Mhallef David Scicluna.

Rat il-verbali tas-seduti kollha mizmuma quddiem din il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onorevoli Mhallef David Scicluna sat-12 ta' Gunju 2002 (fol. 95).

Rat l-avviz ta' din il-Qorti kif diversament presjeduta fejn il-kawza giet differita quddiem il-Qorti kif diversament presjeduta minn l-Onorevoli Mhallef Anton Depasquale ghas-7 ta' Novembru 2002.

Rat l-avviz tal-Qorti kif diversament presjeduta datat 6 ta' Novembru 2002 minn l-Onorevoli Mhallef Anton Depasquale (fol 98) fejn il-kawza giet differtita ghat-23 ta' Jannar 2003 quddiem din Qorti kif diversament presjeduta.

Rat il-verbali tas-seduti mizmuma quddiem din il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onorevoli Mhallef Noel Cuschieri fejn fis-seduta tal-4 ta’ Novembru 2005 il-kawza giet differita ghall-kontinwazzjoni ghall-25 ta’ Jannar 2006 quddiem din il-Qorti kif presjeduta.

Rat il-verbal tas-seduti u x-xhieda migbura u d-dokumenti esebiti minn Dr. Mariella Schembri Gonzi.

Rat il-verbal tas-seduta mizmuma fit-8 ta’ Marzu 2006 quddiem din il-Qorti kif hekk presjeduta fejn il-Qorti nnominat bhala Assistent Gudizzjarju lil Dr. Josette Demicoli biex tisma’ il-provi partijiet.

Rat in-nota tal-konvenut datata 20 ta’ Gunju 2006 fejn huwa esebixxa l-affidavit tieghu.

Rat il-verbal tas-seduta ta-16 ta’ Novembru 2006 fejn il-Qorti nnominat bhala Perit Legali lil Dr. Noel Bartolo a spejjez provizorjament attrici, u mill-bqija l-Qorti kkonfermat id-digriet taghha tat-8 ta’ Marzu 2006 b’mod li l-provi ghandhom jigu kollha maghluqa fil-mori tad-differiment u l-kawza tithalla biss ghar-rapport fuq il-provi migbura sa dak inhar.

Rat il-verbal tas-seduta tas-17 ta’ Marzu 2009 (fol. 310) fejn id-difensuri tal-partijiet informaw lill-Qorti li l-provi quddiem il-Perit Legali kienu saru u talbu li jaghmlu noti ta’ osservazzjonijiet u l-Qorti laqghet it-talba.

Rat n-nota ta’ sottomissjonijiet tal-konvenut Alan Spiteri datata 11 ta’ Dicembru 2009 a fol 312 tal-process.

Rat ix-xhieda kollha u dokumenti esebiti quddiem il-Perit Legali Dr. Noel Bartolo.

Rat ir-rapport tal-Perit Legali Dr. Noel Bartolo ppresentat fir-registru fil-15 ta’ April 2010 a fol 331 *et sequitur* tal-process u mahluf fis-seduta tat-22 ta’ Gunju 2010.

Rat in-nota attrici ghan-nomina ta’ periti perizjuri datata 23 ta’ Lulju 2010 a fol. 344 tal-prcess prezentata mill-Avukat Dr. Joseph Attard u d-digriet ta’ din il-Qorti datat 27 ta’ Frar 2012 fejn cahdet din it-talba peress li l-provi dwar l-istess u l-apprezzament tal-istess u l-punti legali involuti u trattati fir-relazzjoni peritali jistghu isiru u fil-fatt ser isiru mill-Qorti stess.

Rat ir-rikors tal-attur datat 14 ta’ Lulju 2010, ir-risposta datata 26 ta’ Lulju 2010, u d-digriet ta’ din il-Qorti datat 4 ta’
Awwissu 2010 (fol. 349).

Rat il-verbal tas-seduta tat-23 ta’ Novembru 2010 fejn Dr. Attard talab li jeskuti l-Perit Legali u l-Qorti laqghet it-talba kif jidher mid-digriet moghti seduta stante a fol. 352 tal-process.

Rat ir-rikors tal-attur datat 26 ta’ Novembru 2010 u d-digriet ta’ din il-Qorti datat 30 ta’ Novembru 2010 fejn cahdet it-talba (fol. 356).

Rat in-nota tal-attur datata 22 ta’ Dicembru 2010 a fol 360 tal-process li permezz taghha pprezenta d-domandi lill-Perit Legali Dr. Noel Bartolo.

Rat in-nota tal-Perit Legali Dr. Noel Bartolo datata 25 ta’ Marzu 2011 a fol 366 tal-process li permezz taghha wiegeb id-domandi in eskussjoni li gew ipprezentati mill-attur.

Rat il-verbali kollha tas-seduti mizmuma quddiem din il-Qorti hekk presjeduta nkluza s-seduta tad-9 ta’ Gunju 2011 fejn meta ssejhet il-kawza deher Dr. Louis Bianchi ghall-konvenut li rrimetta ruhu ghar-rapport. L-attur u d-difensur tieghu msejhin diversi drabi baqghu ma dehrux. Il-kawza giet differita ghas-sentenza in difett ta’ ostakolu ghad-29 ta’ Frar 2012.

Rat ir-rikors tal-attur datata 13 ta’ Gunju 2011 a fol 372 tal-process fejn talab lill-Qorti tissospendi l-prolazzjoni tas-sentenza u tiddiferixxi l-kawza ghall-istess data jew data

ohra li jidhrilha xierqa sabiex nel frattemp l-esponenti jkun jista' possibilment permezz ta' nota tal-osservazzjonijiet, jaghmel is-sottomissjonijiet tieghu u jikkummenta dwar ir-rizultanzi peritali; u l-Qorti, ordnat in-notifika lill-kontro-parti jew lid-difensur taghha bi zmien sebat ijiem (7) ghar-risposta; rat ir-risposta datata 5 ta' Lulju 2011, u bid-digriet taghha moghti fis-27 ta' Lulju 2011 il-Qorti laqghet it-talba fis-sens biss li rrikjamat il-kawza sabiex issir il-finali trattazzjoni fil-5 ta' Ottubru 2011 b'dan li r-rikorrenti kellu jiehu hsieb li l-partijiet jigu notifikati b'tali rikjam (fol. 374).

Rat ir-rikors tal-attur datat 30 ta'Dicembru 2010 u l-verbal tas-seduta tal-5 ta' Ottubru 2011 fejn id-difensuri tal-partijiet prezenti qablu li tali rikors gie issa sorvolat u ghalhekk il-Qorti astjeniet milli tiehu konjizzjoni ulterjuri tal-istess (fol. 378).

Rat il-verbal tas-seduta mizmuma fil-5 ta' Ottubru 2011 fejn kif inghad meta ssejhet il-kawza dehru d-difensuri tal-partijiet. Il-Qorti rreferiet ghar-rikors tat-30 ta' Dicembru 2010 u d-difensuri qablu li tali rikors gie sorvelat u ghalhekk il-Qorti astjeniet milli tiehu konjizzjoni ulterjuri tal-istess. Il-kawza giet differita ghas-sentenza in difett ta' ostakolu ghad-29 ta' Frar 2012.

Rat ix-xhieda kollha hemm moghtija.

Rat l-atti kollha pprezentati mill-partijiet u d-digrieti relattivi.

Rat id-dokumenti esebiti.

Rat l-atti kollha l-ohra tal-kawza.

II. KONSIDERAZZJONIJIET.

Illi din hija kawza fejn l-attur isostni li l-konvenut kien responsabbli ghall-incident stradali li sehh fis-26 ta' Jannar 2003 u ghalhekk talab dikjarazzjoni ta' responsabbilta`, u likwidazzjoni u kundanna ta' hlas ta'

danni mill-konvenut. Il-konvenut jichad li kien responsabbli ghall-istess incident.

Illi l-incident stradali mertu ta' din il-kawza gara meta l-attur kien qed jaqsam it-Triq f'Naxxar Road, San Gwann biex imur gewwa s-*supermarket* li kien jinsab faccata tieghu filwaqt li l-konvenut kien ghaddej fl-istess triq bil-mutur tieghu numru P-3436 direzzjoni minn San Gwann ghan-Naxxar u sehh l-impatt b'konsegwenza ta' liema l-attur sofra debilita` permanenti f'persuntu.

Illi hawn wiehed irid ihares lejn l-obbligi ta' *pedestrian* u l-obbligi ta' sewwieq u ssir riferenza ghas-sentenza **"Rita Calleja vs Joseph Agius"** (PA (JSP) 5 ta' Ottubru 1995 – Vol. LXXIX.ii.1277) fejn gie riaffermat il-principju li:-

"Jekk pedestrian ikun qieghed ruhu f'post fejn mhux suppost ikun u d-driver li jkun qieghed isuq karozza b'mod regolari jsib ruhu f'posizzjoni ta' emergenza subbitaneja minhabba fih, dak id-driver m'ghandux jigi tenut hati ta' sewqan perikoluz u tal-konsegwenzi li jista' jsofri f'dik il-kontingenza (Vol. XXXIX.iv.1031)".

Illi dwar id-difiza tas-*sudden emergency* ma tistax tigi sollevata b'success meta kien hemm "qabel" vjolazzjoni mill-parti tad-*driver,* ghax allura jkun hu stess li holoq l-emergenza b'dik li tissejjah *self-created incapacity* in kwantu li ma setax izomm *a tempo, stante* li kien miexi bi *speed* zejjed (*vide* **"Il-Pulizija vs Capt. Arthur Gera",** 13 ta' Dicembru 1958)

Illi imbaghad fis-sentenza **"Antonella Tonna vs Roderick Gauci et"** (P.A. (G.V.) – 8 ta' Ottubru 2004 - Cit. Nr: 2025/00/GV) intqal hekk :-

"Skond il-gurisprudenza ta' dawn il-Qrati ma hemmx dubju li pedestrian huwa ntitolat ghall-ezercizzju ta' reasonable care da parti tad-drivers, anke meta jinzlu mill-bankina u jkun fil-carriageway, u ghalhekk il-fatt li pedestrian kien fil-carriageway ma jezonerax lid-driver mill-htija, jekk dan id-driver ma jkunx uza reasonable care" (App. Krim P vs C Demicoli Vol 37 p4 p 1157)".

“M’hemmx presunzjoni li pedestrian ghandu dejjem ragun. Imma lanqas m’ghandu jitqies bhala intruz” (App. Civ. Bongailas vs Mercieca Vol.L 1 p 15)”.

Illi f’ s-sentenza ohra pjuttost ricenti fl-ismijiet **“John Ransley et vs Edward Restall et”** (P.A. (LFS) – 10 ta’ Mejju 2005 - Cit Nru: 154/02/LFS) inghad ukoll li:-

“Dwar il-pedestrian jinghad li dan ghandu juza l-massimu prudenza meta jigi biex jaqsam triq. L-artikoli 20 u 21 tal-Highway Code jghidu hekk :-

‘20. Always use subways, footbridges, pedestrian crossings or central refuges, where provided. Otherwise, cross the road where you have a clear view of the road both ways.

21. Before you cross, stop at the kerb, look right, look left, and look right again. Do not cross before the road is clear.’

*“Il-**pedestrian** suppost li jara vettura gejja ghax din ma taqax mis-sema. Ukoll fattur indikattiv dwar tort ta’ **pedestrian** huwa meta jkun ghadu kif nizel il-bankina ghax jekk ikun kwazi qasam it-triq allura d-driver ikun kellu possibilita’ kbira li jilhaq jarah. Li persuna tintlaqat vicin tal-bankina minn fejn tibda taqsam, hija indikattiva ta’ distanza ravvicinata hafna ghall-karozza li ttajjarha. Ara sentenza tal-Qorti tal-Appell Civili Superjuri fl-ismijiet **“Micallef George noe vs Camenzuli Gordon”** deciza fis-7 ta’ Ottubru, 1997.”*

Illi fis-sentenza ta’ l-Onorabbli Qorti ta’ l-Appell fl-ismijiet **“Joseph Mifsud proprio et noe vs Tania Craus”** (A.C. - 7 ta’ Ottubru 2005 - App. Civ 1417/96) gie osservat:-

“Illi hu d-dmir ta’ sewwieq li jzomm dak li komunament tissejjah ‘a reasonable look out’, liema dmir igib mieghu li s-sewwieq jara dak li jkun ragjonevolment vizibbli…” ‘Reasonable look out’ ifisser id-dmir li s-sewwieq jara dak li jkun ragjonevolment vizibbli jew ahjar in plain view [Vol.

LXXXII.III.322]. 'The duty to look implies the duty to see what is in plain view' [Gibbs – Trial of Motor Car Accident Cases Sec.54]. Izda ghalkemm is-sewwieq ghandu l-obbligi fuq premessi, anke il-pedestrian ghandu certu obbligi li jrid josserva qabel ma jinvadi territorju li mhux tieghu, u cioe' qabel ma jaqsam il-karregjata."

Illi dwar l-obbligi tas-sewwieq inghad fis-sentenza gja citata **"John Ransley et vs Edward Restall et"** (P.A. (LFS) – 10 ta' Mejju 2005 - Cit Nru: 154/02/LFS) fejn gie kkonfermat li:-

*"Is-sewwieq ghandu jipprova jiehu azzjoni evasiva biex jevita li jolqot lill-pedestrian u dan specjalment jekk ma jkunx qieghed isuq b'velocita' eccessiva. Apparti mill-azzjoni evasiva biex ma jolqotx il-pedestrian, normalment is-sewwieq jiehu azzjoni relattiva – u cioe' jaghfas il-brake meta jirrejalizza bil-presenza ta' persuna ohra quddiemu. Ghandu l-obbligu li jkollu dwal bizzejjed, u aktar ma hemm vizwali limitata ghandu aktar ikollu velocita' moderata hafna. L-istess jinghad jekk it-triq ikollha kunfigurazzjoni li tillimita l-vizwali. Irid ma jeccedix il-massimu permess mill-ligi dwar velocita' u dan l-obbligu jizdied jekk ikun qieghed isuq vicin ta' xi skola, knisja, jew playing field. [Ara f'dan is-sens **"George Micallef pro et noe v Gordon Camenzuli"** deciza 7 ta' Ottubru, 1997 mill-Onor. Qorti tal-Appell Civili Superjuri.]"*

Illi applikati dawn il-principji ghall-kaz in ezami jinghad li filwaqt li l-attur jghid li qabel huwa beda jaqsam it-triq huwa hares sia lejn il-lemin u kif ukoll lejn ix-xellug u ma ra lil hadd u waqt li kien qed jaqsam dahal fih il-konvenut bil-mutur li skond hu kien ghaddej b'velocita` qawwija u bla dawl, il-konvenut jichad kwalsiasi responsabbilta` u jghid illi huwa kien ghaddej bil-mutur bi *speed* normali u kien fi trieqtu, kellu d-dawl mixghul u l-incident gara biss minhabba l-fatt li l-attur qabad u hareg minn bejn il-karozzi u qasam bla ma hares qabel.

Illi a rigward il-manuvra ta' l-attur li jaqsam it-triq, issir referenza ghall-verzjoni moghtija minnu *a tempo vergine* lill-Pulizija fejn jirrizulta mir-rapport tal-pulizija (Dok. "JP

3") illi l-attur kull ma jiftakar kien *"li kien qieghed jaqsam it-triq quddiem is-savemart u sab ruhu fl-art".*

Illi pero' mbaghad jirrizulta li fix-xhieda tieghu quddiem din il-Qorti l-istess attur dahal f'hafna aktar dettal u qal li qabel ma qasam huwa hares sia lejn il-lemin u lejn ix-xellug, li huwa ttajjar meta kien nofs il-karreggjata, li l-konvenut kien bla dawl u li l-konvenut kien ghaddej bi *speed* eccessiv. Izda minn naha l-ohra l-istess attur jghid illi hu mar biex jaqsam it-triq wasal cirka nofs triq tajjru mutur u stembah l-isptar. Meta gie mistoqsi dwar l-i*speed* tal-konvenut jghid li ma rahx kompletament pero` jipprezumi li kien ghaddej b'velocita minhabba l-impatt li huwa rcieva.

Illi ghal dak li jirrigwarda s-sewqan tal-konvenut issir ukoll riferenza ghall-verzjoni moghtija minnu lill-Pulizija *a tempo vergine* ezattament wara l-akkadut. Fil-fatt jirrizulta mir-rapport tal-pulizija li l-konvenut qal li *"waqt li kien tiela minn Naxxar Road, hekk kif wasal quddiem is-supermarket persuna maskili hareg minn bejn il-vetturi li kienu ipparkjati faccatta tas-savemart u laqtu".*

Illi fix-xhieda moghtija minnu fl-affidavit, il-konvenut qal li waqt li kien qed isuq il-mutur tieghu direzzjoni lejn in-Naxxar hu kien qed isuq *speed* moderat hafna ta' cirka 30/35 km/h bid-dawl il-qawwi mixghul, kif kien qed javvicina s-supermarket Savemart li kien jinsab fuq il-lemin tieghu u kien qed isuq fid-dritt, innota li fuq ix-xellug kien hemm diversi vetturi pparkjati, kien qed isuq fit-triq fin-naha tieghu l-barra mill-vetturi cirka metru u nofs, u f'daqqa wahda hareg ragel jigri minn bejn dawn il-karozzi li kien hemm fuq ix-xellug u dan meta huwa kien xi metru boghod minnu. Jghid li fl-ebda hin qabel ma rah jigri u lanqas rah wieqaf jew ihares lejn id-direzzjoni mnejn kien gej hu. Il-konvenut ghafas il-*brake* izda laqtu xorta. Bid-daqqa l-mutur waqa` mal-art ezatt fejn habat mal-attur. Meta gew il-pulizija qalilhom x'kien gara u meta gew il-pulizija d-dawl tal-mutur kien ghadu jixghel.

Illi ma hemm l-ebda dubju dwar il-portata u s-sinfikat ta' l-istqarrija *a tempo vergine* u l-importanza taghha ghal dik li hija kredibilita' ta' verzjoni jew ohra minn dawk li inghataw

quddiem il-Qorti, hija dik l-aktar importanti **(“Andrew Ciantar vs Joseph Coliero”** (P.A. (NA) – 13 ta’ Lulju 2001) ghaliex tinghata spontanjament u minghajr ma l-partijiet ikollhom ic-cans jahsbu jew jintebhu b’certi fatti jew jitkellmu ma` terzi u kwindi jvarjaw il-verzjoni.

Illi minn ezami akkurat tal-istqarrija tal-attur kif jirrizulta mill-okkorrenza esebita bhala Dok. “SP3” jirrizulta fil-verita l-attur ma ra assolutament xejn peress li hu stess qal li hu qed jaqsam dahal il-mutur fih u stenbah l-isptar. Fil-fatt fl-istess rapport imhejji mill-pulizija li kien kellem lill-attur hemm indikat is-segwenti:-

“Lanteri gie mistoqsi jiftakarx kif sehh l-incident izda huwa stqarr li kull ma jiftakar huwa li kien qieghed jaqsam it-triq quddiem is-savemart u sab ruhhu mal-art…”.

Illi meta tinqara din il-frazi ma hemm l-ebda dubju li – istess attur kif gara l-incident ma setax jiddiskrivih u dan ghaliex ghalkemm involut fl-incident id-dinamika tal-incident ma rahiex. Dan ifisser li l-istess attur a tempo vergine ma setax jaghti spjegazzjoni ta’ kif gara l-incident, u dan jindika li l-attur lanqas kien attent meta ddecieda li jaqsam it-triq. Dan huwa importanti wkoll ghal tlitt motivi elenkati mill-Perit Legali u cjoe”:-

(a) ghaliex l-attur mhux kredibbli meta jghid li skond hu l-konvenut ma kellux dawl ghax fil-verita hu ma rahx gej, izda hass biss l-impatt u kwindi ma jistax jghid jekk kellux dawl u dan ghaliex dan ifisser ukoll li r-rakkont minn naha tieghu tbiddel mill-mument li tkellem l-ewwel darba dwarhu hekk meta ma kellhu preparazzjoni ta’ xejn meta mqabbel ghall meta xehed f’din il-kawza (b) lanqas hu kredibbli meta jghid li l-konvenut kien gej bi *speed* eccessiv ghax hawn ukoll hu ma rahx gej u ma sema xejn u allura kif setgha waqt is-smiegh tal-kawza jaghmel dawn l-kalkolazzjoni u l-asserzzjonijiet (c) mhux kredibbli l-attur meta jghid li huwa hares sew qabel ma qasam u ma ra lill-hadd. Dan ghaliex it-triq fejn gara l-incident tant hi wiesgha u ghad-dritt illi kieku vera l-attur hares kif kellu d-dmir li jaghmel qabel qasam allura zgur li kien jintebah bil-konvenut li kien riesaq.

Illi hawn issir riferenza ghal dak li nghad fis-sentenza **"Reginald Marmara vs Anthony Cutajar"** (P.A. (RCP) – 11 ta' Lulju 2001) fis-sens li "*ovvjament f'dawn ic-cirkostanzi meta l-konvenut issostni li ma rax lill-attur qabel l-incident, lanqas fuq il-lemin tieghu, hija awto-inkolpazzjoni, stante li huwa dover ta' kull sewwieq li jesplora sewwa t-triq, u jara dak li hemm quddiemu, b'mod li jzomm proper look out, u jara dak li huwa in plain view, u l-ammissjoni da parte tal-konvenut, li ma ra xejn qabel l-istess impatt, ma hija xejn izjed hlief ammissjoni li dawn ir-regoli bazici l-istess konvenut ma osservahomx"*

Illi f'dan il-kuntest huwa sintomatiku dak li gie ritenut fis-sentenzi **"Carmel Schembri vs Dorianne Zerafa"** (P.A. (RCP) – 12 ta' Lulju 2001) u **"Joseph Micallef vs Joseph Sammut"** (P.A. (RCP) 28 ta' Gunju 2001) u cioe' li:-

"Illi ma dan irid jinghad ukoll li l-utent tat-triq u mhux is-sewwieq biss ghandu wkoll l-obbligi tieghu li jrid josserva sabiex ma johloqx periklu lill-utenti l-ohra tat-triq, u fil-fatt irid jipprova li huwa "used such care for his own safety as is a reasonably prudent man would exercise under the same circumstances" ***(Gibb para. 127) .***

Illi hawn jirrizulta a sodisfazzjon tal-Qorti li l-attur naqas milli jzomm *proper look out* ghat-traffiku li kien gej minn San Gwann, qabel ma qasam. Ghaliex kieku vera waqaf u hares qabel ma qasam kieku zgur li kien jintebah bil-konvenut meta kif inghad ghandek triq wiesgha u ghad-dritt u allura naqas li jesplora t-triq sew u jara dak li kien *"in plain view".*

Illi fil-Highway Code fil-parti intitolata ***Crossing the road*** jinghad:-

22. *First find a safe place to cross. It is safer to cross using a subway, a footbridge, an island, a zebra (pedestrian crossing) or pelican crossing, or where there is a crossing point controlled by a police officer, a school crossing patrol or a traffic warden. Otherwise choose a*

place where you can see clearly in all directions. Try to avoid crossing between parked cars and on blind bends and brows of hills. ***Move to a space where drivers can see you clearly.***

23. *Stop just before you get to the kerb, where you can see if anything is coming. Do not get too close to the traffic. If there is no pavement or sidewalk keep back from the edge of the road but make sure you can still see approaching traffic and the traffic can see you.*

24. *Look all around for traffic and listen. Vehicles could come from any direction. Listen well, because you can sometimes hear traffic before you see it.*

25. *If anything is coming, let it pass. Look all around again and listen. Do not cross until there is a safe gap in the traffic and you are certain that there is plenty of time. Remember, even if a vehicle is a long way off, it may be approaching very quickly.*

26. *When it is safe, go straight across the road - do not run, do not go on a diagonal. Keep looking and listening for traffic while you cross, in case there is any traffic you did not see, or in case other traffic appears suddenly.*

Illi jirrizulta li l-attur ma hax il-prekawzjonijiet hawn imsemmija u ghalkemm jipprova jghid li huwa hares qabel qasam u li t-tort tal-incident kien tal-konvenut li kien bla dawl u bi *speed* eccessiv, fil-verita` huwa ma gabx provi soddisfacjenti ta' dan, provi li kien jinkombi fuqu li jgib biex jipprova r-responsabbilta` tal-konvenut hekk kif minnu allegata u dan fuq il-massima li minn jallega jrid jipprova.

Illi jigi rilevat ukoll li l-verzjoni tal-attur apparti li kif gja inghad m'hiex kredibbli ghar-ragunijet su citati, hija wkoll kompletament kontradetta mill-konvenut u ma ssib ebda konfort fix-xhieda l-ohra li xehdu, ossia Stephanie Grima u Antonio Pancrazi li effettivament ma raw xejn dwar id-dinamika tal-incident. Hija pero rilevanti x-xhieda ta'

Stephanie Grima meta tghid illi hi ma semghetx il-mutur gej b'velocita' u li kien hemm il-karozzi pparkjati fejn kienet hi u li biex l-attur qasam, bilfors li kellu jghaddi minn bejn il-karozzi. Illi dan huwa wkoll vitali u fatali ghall-pretensjonijiet attrici li l-istess Stephanie Grima qalet li qalilha l-konvenut bhala l-ewwel kliem tieghu lilha u cioe' meta qalilha "dan min fejn hareg?" u l-istess ir-risposta taghha li kienet li hija hasbet li l-attur kien passiggier mal-konvenut fuq il-mutur. Dan jikkonferma t-tezi tal-verzjoni tal-konvenut u ghalhekk huwa nhasad meta sab lill-attur ma` wiccu.

Illi ma` dan jizdied jinghad li huwa wkoll sinifikanti l-fatt li skond Stephanie Grima l-attur kien indikalha li l-karozza tieghu kienet ghadha startjata u dan jindika jew jghati wiehed x'jifhem li l-attur ried ifittex jaqsam biex imur jixtri xi haga bil-ghaggla mis-*supermarket* u jirritorna lura fil-vettura li kienet startjata u kien f'dan l-animu allura li huwa qasam it-triq minghajr ma esplora l-istess.

Illi ma` dan jinghad li jirrizulta li mill-provi huwa pacifiku li fil-mument tal-incident kien id-dlam, tant li t-triq ma kelliex dwal hlief dak gej mill-hwienet u l-konfigurazzjoni tat-triq kienet differenti minn kif inhi llum fis-sens li dak inhar tal-incident la kien hemm *zebra crossing* fil-vicin u lanqas *central strip*.

Illi f'dan il-kuntest issir referenza ghad-decizjoni fl-ismijiet "**Joseph Cachia vs Carmelo Conti"** (P.A. (JX) – 20 ta' Ottubru 1963) u din il-Qorti taghmel taghha l-insenjamenti hemm tant abbilment esposti mill-Qorti.

Illi ma' dan jizdied jinghad li skond il-verzjoni tal-konvenut fl-affidavit tieghu li jinsab esebit a fol. 202 tal-process jidher li l-istess attur meta qasam it-triq mhux biss ma waqafx lanqas biex jesplora t-triq, izda wkoll hareg jigri minn bejn zewg karozzi li kien hemm fuq ix-xellug tal-istess konvenut u din il-manuvra saret meta l-konvenut kien xi metru l-boghod minnu. B'din il-manuvra sperikolanti l-istess attur ma ta l-ebda opportunita' lill-konvenut sabiex jevitah u dan ghaliex hasdu kompletament.

Illi din il-verzjoni tikkombacja perfettament ma` dak li l-istess konvenut qal lill-pulizija *a tempo vergine* wara l-incident, tant li mill-istess okkorrenza jinghad li l-attur sostna li *"whilst he was proceeding along Naxxar Road, as he reached "Savemart Supermarket" a man had crossed the street from between the parked cars thereat and was knocked down to the ground"* (fol. 202). Gja inghad li fil-kaz tal-konvenut dan huwa differenti ghaliex hemm indikat li huwa jiftakar biss li kien qed jaqsam it-triq u sab ruhu mal-art (fol. 202 – Dok. "SP 2").

Illi applikati l-principji fuq enuncjati ghall-fatti tal-kaz odjern jirrizulta li:-

(a) Huwa l-attur li huwa responsabbli ghall-incident *de quo* ghaliex huwa mar biex jaqsam it-triq minghajr ma ha l-prekawzjoni necessarji sabiex jara li dan seta` jaghmlu minghajr perikolu ghalih u ghal utent tal-istess triq, tant li huwa hareg jigri minn bejn zewg karozzi, naqas li jieqaf, naqas li jesplora t-triq sabiex jara kienx gej traffiku u hareg fit-triq b'mod li l-konvenut ma setax jevitah, u dan irrispettivament mill-velocita' li l-attur qed jallega li l-konvenut kien skond hu ghaddej biha (allegazzjoni ta' velocita' eccessiva li lanqas ma giet ippruvata).

(b) L-attur ma gabx provi dwar l-allegata velocita eccessiva tal-konvenut. Anzi l-provi juru li l-konvenut ma kienx ghaddej b'velocita` qawwijja. Madanakollu, indipendentement minn din il-karenza ta' provi f'dan ir-rigward, ma jirrizultax li l-kawza prossima ta' dan l-incident kienet allegata velocita' tal-konvenut fl-investiment tal-vettura tieghu, anzi jirrizulta li dak li ddetermina dan l-incident kien il-mod traskurat u sperikolat li bih l-attur qasam it-triq. Dan apparti dak li semma` l-perit legali li l-velocita' ma tiddeterminax wahedha u necessarjament responsabbilta` da parti tal-konvenut. Peress li f'certi kazijiet velocita', anke jekk aktar minn normal preskritt, tista ma tkunx hi li tikkawza l-incident u f'dan il-kaz assolutament ma hemmx provi taghha.

(c) Fil-kaz in dizamina t-triq jirrizulta kienet bla dawl u kien hemm id-dlam u dan jinkombi ghalhekk iktar u iktar fuq il-konvenut l-obbligu li joqghod aktar attent u jzomm *speed* moderat, izda bl-istess mod u manjiera dan l-istat tat-triq jinkombi fuq min qed jaqsam obbligu ukoll li joqghod aktar attent ghax ir-riskju tat-traffiku hu akbar. Ma hemm ebda prova li f’dan il-kaz il-konvenut ma kienx qed isuq b’mod prudenti, izda ma setax iwaqqaf meta l-attur holoqlu *sudden emergency* u hareg ghal quddiem f’daqqa cirka metro l-boghod minnu.

(d) L-esponent hu tal-fehma illi fil-kaz *de quo* il-velocita o meno tal-konvenut m’hiex u qatt ma setghet kienet il-fattur determinati li wasslet ghall-investiment tal-attur mill-konvenut, ghaliex f’dan il-kaz velocita anke inqas minn dak permess mill-Ligi bl-ebda mod ma setghet twaqqaf l-investiment tal-attur mill-konvenut li da parti tieghu ha l-prekawzjoni li jkollu d-dawl li in vista tal-hin li fih sehh l-incident kien l-izjed mezz indikat u effettiv li hu seta` juza biex juri l-prezenza tieghu fit-triq u ma seta` jaghmel xejn izjed milli ghamel, meta l-attur qasam quddiemu habta u sabta. Ghalhekk kienet il-prezenza tal-attur fit-triq u l-manjiera li biha nstab hemm li ddeterminaw l-investiment tieghu b’ebda htija tal-konvenut.

Illi hawn huwa relevanti li jinghad li kif inghad fil-kaz Ingliz fl-ismijiet **“Cooper vs Swadling”** citat mill-konvenut fin-nota ta’ sottomissjonijiet tieghu *“it is the duty of every person using the road to be careful in his behaviour and to do his utmost to avoid an accident or injury. This duty subsists even though one may be exercising a right. It follows that a pedestrian who attempts to cross a highway, whether he does so with the best good intentions or whether he makes a sudden or unexpected run into the carriageway, without any warning or indication of doing so on the oncoming motorists, could be held solely responsible for causing injury to himseld and to the vehicle involved”.* (fol. 317).

Illi dwar l-ezitu tal-azzjoni kriminali jinghad li hemm fl-ordinament guridiku nostrali hemm differenza bejn l-azzjoni kriminali u l-azzjoni civili u dawn huma ghal kollox

indipendenti minn xulxin. F'dan il-kuntest din il-Qorti thoss li l-kaz odjern gie deciz mir-rizultanzi processwali u l-provi migbura f'din il-kawza, u mill-provi prodotti jirrizulta li (a) li l-verzjoni attrici ma hijiex kredibbli u lanqas verosimili ; (b) l-verzjoni attrici moghtija bix-xhieda f'din il-kawza hija kontradetta minn dak li l-attur qal huwa stess a tempo vergine lill-pulizija li nvestigaw l-incident ; (c) li huwa qasam it-triq minghajr ma ha l-prewkazjonijiet necessarji u fil-fatt hareg minn bejn zewg karozzi, jigri sabiex imur lejn in-naha l-ohra tat-triq, u b'hekk naqas li qabel ma jaqsam jesplora l-istess triq ; (d) la darba hareg minn bejn zewg karozzi bla ma waqaf u gera biex qasam it-triq huwa holoq *sudden emergency* ghall-konvenut li kien ghaddej b'mod normali fl-istess triq u l-prossimita' tieghu ghall-istess konvenut ghamilha mpossibli ghal dan ta' l-ahhar li jevita l-impatt ; (e) ma kien hemm xejn fil-provi li jindika li l-istess konvenut kien negligenti fis-sewqan tieghu, u dan inkluz f'dak li kien limitu ta' *speed* jew velocita' ; (f) li l-konvenut kien gie rinfaccjat b'*sudden emergency* u *in the agony of the collision* huwa pprova jevita lill-attur izda fic-cirkostanzi huwa ma rnexxilux ; (g) il-kawza prossima tal-incident kienet il-mod negligenti u traskurat, u addirittura sperikolat li l-attur qasam l-istess triq ; (h) ma giex ippruvat lanqas li l-istess konvenut b'xi mod ikkontribwixxa ghall-istess incident.

Illi ghalhekk in vista ta' dak kollu fuq deciz din il-Qort qed tilqa' l-eccezzjonijiet tal-konvenut in kwantu kompatibbli ma' dak hawn deciz, u tichad it-talbiet kollha attrici in kwantu l-incident sehh unikament tort tal-attur innifsu.

<u>III. KONKLUZJONI.</u>

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi,** billi filwaqt li tilqa' n-nota ta' eccezzjonijiet tal-konvenut datata 16 ta' Frar 1994, **tichad it-talbiet attrici** ghaliex infondati fil-fatt u fid-dritt ghar-ragunijiet hawn decizi u senjatament ghaliex l-incident *de quo* sehh minhabba negligenza u traskuragini da parte tal-attur kif hawn deciz.

Bl-ispejjez kollha kontra l-attur.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

---------------------------------TMIEM---------------------------------